

Kenneth Jonsson, En västsvensk myntskatt från 1060-talet, *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1997-99, 53-63.

En västsvensk myntskatt från 1060-talet

När Harald Wideen skrev sin doktorsavhandling var det påtagligt hur fåtaliga myntfynden var från vikingatiden i hans undersökningsområde som omfattade Dalsland, Värmland och Västergötland (Wideen 1955, tabell s. 278–279). Detsamma kan sägas om de två angränsande landskapen Bohuslän och Halland. Någon generell förklaring till de få fynden kan inte ges, men bör rimligen kopplas till att handelskontakterna hade en mindre omfattning, kanske på grund av att eventuella hamnar hade ett, i jämförelse med Östersjön, mer utsatt läge med tanke på de plundringståg eller regelrätta invasionsförsök som under långa perioder utgick från västra Skandinavien.

De få fynden gör att det finns stora luckor i våra kunskaper om hur myntcirkulationen utvecklades under vikingatiden i det som idag är västra Sverige. Man bör skilja på de landskap som då tillhörde Norge (Bohuslän) respektive Danmark (Halland). Totalt har fler än 243 000 vikingatida mynt hittats i Sverige. Gotland står för två tredjedelar, följt av Skåne med närmare 25 000 ex, Öland med närmare 10 000 ex samt Uppland med närmare 9 000 ex. Som jämförelse uppgår antalet till 41 i Bohuslän, 1 209 i Halland och 1 273 i Västergötland. Fynd finns från alla Sveriges 25 landskap. Bland annat beroende på olika importtider och importvägar samt lokala förhållanden varierar sammansättningen av importen ofta mellan fynd från olika landskap. Under vissa perioder är skillnaderna små och under andra finns det stora skillnader. En skatts sammansättning kan därför visa i vilket landskap eller område den har hittats. Denna kunskap utgör en förutsättning för den analys som presenteras här.

En grupp mynt som nyligen sålts på auktion (Ahlströms myntauktioner, auktion 64, 24 november 2001) visar genom sin sammansättning att den till stor del måste utgöra en skatt från västra Sverige. Detta antagande styrks av att det också finns en västsvensk koppling genom att andra mynt, som tidsmässigt avviker från de mynt som kan kopplas till skatten, låg i påsar med påskrift att det rörde sig om fynd från Skara eller Västergötland. En tredje koppling till Västsverige finns genom att ägaren hade ärvt samlingen efter sin far som bodde i Göteborg och som dog 1972. För att närmare försöka bedöma när mynten har hittats kan man utgå från handstilen på påsarna samt det faktum att mynten förvarades i påsar av en

frimärkstyp som sannolikt började användas på 1940-talet. Mynten bör därför ha hittats någon gång under perioden 1940-talet fram till 1972. Som en mycket grov uppskattning kommer därför fyndåret att sättas till ca 1950. Även om det är osannolikt att de olika fyndposterna (se nedan) hittats samma år kommer ca 1950 att användas som troligt fyndår för alla posterna i brist på andra uppgifter.

Med ledning av påsarnas faktauppgifter och en analys av sammansättningen har materialet delats in i fyra grupper.

Skattfynd

A. 72 ex som sannolikt utgör hela eller en del av en skatt med slutmynt ca 1065/70. En stor del av mynten har påskriften "P" (16 ex) på påsarna, andra har påskrift "Jordfynd" (4 ex) eller "Medeltida sv. J.fynd" (1 ex).

B. 2 ex med slutmynt 1006 och med påskrift "Fynd Skara" (Köln) respektive "Fynd Skaratrakten" (Augsburg) på påsarna. Till dessa två mynt räknas även ett tyskt mynt (Magdeburg) utan påskrift på påsen, men som tidsmässigt passar med de övriga två men däremot inte med A eller C.

C. 2 ex med slutmynt ca 1050, båda med påskrift "Medeltida jordfynd Västergötland" på påsarna. Anledning till att de inte kopplas till fyndgrupp A är att de är korroderade och skicket i övrigt avviker från mynten i A.

Lösfynd

D. 1 arabiskt mynt enligt påskrift på påsen "funnet på Gotland".

Med undantag av 10 ex (nr 2, 33, 36, 38–42, 46 och 72 i fyndgrupp A), som finns i privat ägo, har KMK förvärvat alla mynten från skattfynden (KMK 103 219). Lösfyndet (D) har förvärvats av Numismatiska Forskningsgruppen, Stockholm (NFG 126). De olika delarna kommenteras och förtecknas nedan.

A. Skattfynd från Halland? 72 exemplar med slutmynt 1065/70

Vad gäller sammansättningen av fyndgrupp A bör man först notera den höga andelen engelska och danska mynt (se nedan). Det visar på en koppling eller närhet till danskt område.

	Antal	Slutmynt
Tyskland	47	ca 1060 (1057)
Ungern	1	1035
England	12	1059
Skandinavien	1	1017
Danmark	11	1065/70

Generellt gäller att myntimporten under sen vikingatid når en topp ca 990–1030, varefter importen relativt sett minskar. Det betyder att mynt från denna period ofta utgör en stor del av mynten i en skatt som är deponerad flera decennier senare. I detta fall är sammansättningen emellertid påfallande aktiv, d.v.s. de äldre mynten utgör en mindre del av skatten. Det märks t.ex. på det faktum att sex av tolv engelska mynt är präglade efter 1040 samt att åtta av elva danska mynt är präglade efter 1047. Motsvarande bild gäller även för de tyska mynten. Slutmyntet bestäms av ett danskt runmynt av en yngre typ (Hbg 31) som infördes i Lund ca 1065/70.

Kombinationen av samlingens hemvist (Göteborg), en hög andel engelska och danska mynt samt en aktiv sammansättning visar att skatten bör höra hemma i den nordöstra utkanten av det danska riket. I Danmark och övriga Skandinavien minskade myntimporten från och med ca 1055, sannolikt på grund av att man med början i Frisland försämrade halten i mynten (Jonsson 2002, 239–240). Från att ha varit av i stort sett rent silver sjönk halten i mynten till ibland så lågt som 30%. Den minskade importen gjorde det möjligt att reglera myntcirkulationen till förmån för danska mynt, som från ca 1065/70 blir helt dominerande i fynden efter att under tiden före ca 1065/70 normalt bara ha utgjort ca 10%. Denna radikala förändring av myntcirkulationen märks tydligt i skatter från centrala områden i Danmark. Som exempel kan nämnas Bonderup, Själland (DMS 19), och Kirke Værløse, Själland (DMS 23), båda med slutmynt ca 1060/5 jämfört med den några år yngre Toftegård, Själland (AUD 2000, 290), slutmynt ca 1065/70. I Blekinge däremot, visar skatterna inga tecken på förändring, d.v.s. danska mynt utgör en liten del i skatterna även efter ca 1065/70. Hur situationen var i Halland har det i brist på skatter från den aktuella perioden inte varit möjligt att bedöma eftersom den hittills yngsta skatten, Lysseback, har slutmynt redan 1042. Allt talar emellertid för att den här aktuella skatten bör ha hittats i Halland. Det finns däremot inga kända uppgifter om fynd i Halland som skulle kunna sättas i samband med skatten. Det bör också nämnas att ett betydligt yngre tyskt mynt (Osnabrück 1193–1215, Ahlström nr 104) som ingick i samlingen också hade beteckningen "P" på påsen. Det tyder rimligen på att "P" inte syftar på namnet på en fyndort.

I detta sammanhang blir Hallands politiska tillhörighet av intresse, eftersom man kan anta att myntcirkulationen blivit reglerad till förmån för enbart danska mynt först sedan landskapet blivit en del av Danmark. Baserat på en gränsläggningstraktat, som daterats till mitten av 1000-talet, har man tidigare antagit att Halland då redan var en del av det danska riket. Peter Sawyer har emellertid visat att det mesta tyder på att denna "gränstraktat" är författad i politiskt syfte först under 1200-talets första hälft (Sawyer 1991, vars appendix i på s. 65–73 är en översatt version av

Sawyer 1988 med smärre ändringar). Det skulle också stämma väl med antagandet ovan att den här publicerade skatten bör ha hittats i Halland, som då ännu inte införlivats med det danska riket. En katalog över myntfynden från Halland har nyligen publicerats (Bornestaf 2003) och en kortfattad översikt av myntcirkulationen i Halland finns i Jonsson 2000.

Tyska riket

Oberlothringen

Trier

1	Äb Poppo	1016–1047	Dbg 468	1.10
---	----------	-----------	---------	------

Niederlothringen

Myntort?

2	Gr Gozelo I	1023–1044	Jfr Dbg 132	1.16
---	-------------	-----------	-------------	------

Aachen

*3	Kg Heinrich II	1002–1014	Dbg 1198	0.84
----	----------------	-----------	----------	------

Köln

4	Äb Pilgrim & kr Konrad II	1027–1056	Häv. 222	1.36
5	Do		Häv. 222b	1.50
6	Do		Häv. 222m	1.51
7	Do, efterprägling	Häv. 228		1.11
8	Äb Hermann II & kr Konrad II	1036–1039	Häv. 251	1.47
9	Efterprägling (Otto III-Heinrich II)		Häv. 42	0.93 frgm
10	Do		Häv. ?	1.41

Xanten

*11	Äb Anno	1057–1075	Häv. 778	1.09
-----	---------	-----------	----------	------

Deventer

12	Kr Heinrich II	1014–1024	Dbg 563	1.06
13	Do		Dbg 564	1.09

Tiel

14	Kg/kr Heinrich II	1002–1024	Dbg 347, Hatz 5	1.34
15	Kr Heinrich II	1014–1024	Dbg 578, Hatz 15	1.29
16	Kg Konrad II	1027–1027	Dbg 584, Hatz 29	1.16

Sachsen

Dortmund

17	Kr Konrad II	1027–1039	Dbg 754	1.49
----	--------------	-----------	---------	------

Minden

*18	Kg Heinrich III	1039–1046	Dbg 727	1.38
-----	-----------------	-----------	---------	------

Soest

19	(Otto III)	(1000–1040)	Kölnefterprägling, Häv. 849	1.54
20	Do		Do, Häv. 850	1.42
21	Do		Do	1.38

(Goslar)

22	Otto-Adelheid-Pfennig (991–1040)		Häz III/IV	1.32
23	Do		Häz IV, 5b	1.18
24	Do		Häz IV, 5c var., obol	1.30
25	Do		Häz IV, 6	1.51
26	Do, efterprägling		Häz V, 2c	1.49
27	Do		Häz V, 2d 4?	1.10
28	Do		Häz V, 2g/i	1.08
*29	Do		Häz V, 5c:1 var.	1.30
30	Do		Häz V, 5g	1.04
31	Do		Häz V	1.37

32	Do		Hz VI, 2c:5		1.18
Gittelde					
33	Mynttherre?		Dbg 1310		1.16
(Magdeburg)					
34	Do	ca 1000–1030	Dbg 1330		0.93
35	Do	ca 1025–1060	Dbg 1347		1.02
Franken					
Würzburg					
36	Mynttherre?	ca 1030	Dbg 859		0.97
37	B Bruno	1034–1045	Dbg 864		0.83
Mainz					
38	Kr Konrad II	1027–1039	Dbg 790		1.09
39	Do		Do		1.01
40	Äb Lupold	1051–1059	Dbg 807		1.11
Worms					
41	Kg/kr Heinrich II	1002–1024	Dbg 845		1.08
42	Do		Dbg 845 var.		0.94
43	Kg Heinrich III	1039–1046	Dbg 846		0.92
Speyer					
44	Kg/kr Heinrich III	1039–1056	Dbg 830		1.02
Schwaben					
Strassburg					
45	Mynttherre?	ca 1060	Dbg 715		1.18
Chur					
*46	B Ulrich I	1002–1026	Dbg 986		0.73
Bayern					
Regensburg					
*47	Kg Heinrich IV	1056–1084	Dbg 1099, Hahn 53		1.20
Ungern					
(Gran)					
*48	Stefan I	1001–1038	Huszár 5		0.71
England					
Æthelred II 978–1016					
Helmet					
49	London	Eadmund		Hd 2353–2354	1.42
Last Small Cross					
*50	London	Eadmund		Hd 2330 var. MON, åts. 1 4	1.29
Cnut 1016–1035					
Quatrefoil					
51	Stamford	Fargrimr	Færgrim	Hd 3252 var. O	1.11
Pointed Helmet					
52	London	Æthelweard	Ægelwerd	Hd 1856	1.05
53	Winchester	Ælfsige		Hd 3670	1.06
Harthacnut 1040–1042					
Arm-and-Sceptre					
*54	Dorchester	Hwætman	Hwataman	Hd 353 var. HWATAMAN, åts. b 1	1.16
Edward the Confessor 1042–1066					
Radiate/Small Cross					
55	Canterbury	Eadweard	Edward	Hd 35 var. EADWARD ON CENT, åts. h i	1.08
56	Lincoln	Eadric	Edric	Hd 316	1.09

57	York	Authunn	Othin	Hd 139 var. ON EOFEH, äts. år. 5, i 1	1.01	
Trefoil quadrilateral						
*58	London	Goldsige	Goltsig 49, 67	Hd -. GOLTSIG ON LVNE, äts. år	0.95	
Short Cross						
*59	Hereford	Leofnoth	Leofnoth	Hd -. LEOFNOTH O HEI, äts. h, ir. 71	1.11	
Hammer Cross						
60	London	Godwine		Hd 508	1.25	
Skandinavien						
Efterprägling av engelsk typ						
Cnut						
Quatrefoil						
*61				Malmer -	0.99	
Danmark						
Hardeknud 1035-1042						
*62	Lund	Garfine		Becker H28/85, Hbg 28	1.03	180
Magnus 1042-1047						
63	Lund	Ardl		Becker Mx25/38	1.05	180
64		Aslac		Becker M4/53, Hbg 5	1.10	300
Sven Estridsen 1047-1074						
65	Lund	Förvirrad		Hbg 6 var.	0.94	0
66		Förvirrad		Hbg 8	0.89	180
*67		Atsor		Hbg 28	0.75	90
68		Fari		Hbg 28	0.83	270
69		Thrstan		Hbg 28	0.86	0
70		Lefsi		Hbg 30, Moltke 45	0.94	0
*71		Norman		Hbg 30, Jfr Moltke 50	0.85	180
*72		Sumarlethi		Hbg 31, Moltke 193 var.	0.86	160

B. Skattfynd från Skaratrakten, tre exemplar med slutmynt 1006

Denna post skiljer sig tidsmässigt radikalt från post A, eftersom samtliga tre mynt är präglade i slutet av 900-talet eller under det första decenniet av 1000-talet. Alla tre mynten är tyska och speglar väl en liten skatt nedlagd i början på 1000-talet. Under 990-talet når skattnedläggelsen i Sverige en topp, men från perioden ca 1005-1015 finns mycket få skatter. Eftersom skatter från denna tid normalt består av minst ett par dussin mynt är det mycket möjligt att de tre exemplar som här har förts ihop till en skatt endast utgör en liten del av en ursprunglig, större skatt.

De fyndorter som angavs på två av påsarna "Skara" respektive "Skaratrakten" syftar sannolikt på samma fyndplats som då låg i närheten av Skara. Skatten fyller en i Västergötland tidigare fyndtom period mellan Kleva, Kinne-Kleva socken (SHM-KMK 4232 - 54 arabiska mynt med slutmynt efter 954/5) och Varnhem, Varnhems socken (SHM-KMK 5019 m.fl. - fler än 476 främst tyska och engelska mynt med slutmynt 1035).

A 3

A 11

A 18

A 29

A 46

A 47

A 48

A 50

A 54

A 58

A 59

A 61

A 62

A 67

A 71

A 72

B 3

Tyska riket

Niederlothringen

Köln

1	Kg Otto III	983–996	Häv. 34	1.47
---	-------------	---------	---------	------

Sachsen

2	Sachsenpfennig	ca 970–985	Dbg 1325b	1.34
---	----------------	------------	-----------	------

Schwaben

Augsburg

*3	B Bruno	1006–1009	Dbg 1025, Hahn 142 a1	1.16
----	---------	-----------	-----------------------	------

C. Skattfynd från Västergötland, två exemplar med slutmynt ca 1050

Grupp C skulle tidsmässigt passa in med grupp A, och anledningen till att den redovisas separat är att båda mynten är korroderade och i sämre skick och fragmenterade (i modern tid?). Dessutom har båda påsarna påskriften "Medeltida jordfynd Västergötland". Det finns bara ett mindre antal myntfynd från sen vikingatid i Västergötland varav bl.a. ett, Stommen, Fyrunga socken (GAM 48 047 m.fl.), har slutmynt 1060/5 och därmed kan jämföras med den här behandlade skatten. Kronologiskt sett är Stommen aktiv med en mindre andel äldre mynt. Av totalt 189 mynt är emellertid endast 8 engelska och 18 danska medan 161 är tyska, vilket gör den lik skatter från områden inom Sveriges vikingatida gränser. En hög andel tyska mynt utmärker även de äldre skatterna från Västergötland som därmed knappast utgör ett alternativt fyndområde för den nya skatten.

Det finns emellertid uppgift om en skingrad skatt funnen 1892 i Västergötland där fyndplatsen, Ällebäckstorp, Ö. Frölunda socken, endast ligger åtta km från gränsen till Halland. Två mynt från skatten, båda danska runmynt från Sven Estridsen förvärvades av KMK (SHM-KMK 9061) och i samband med det gavs upplysningen att det fanns fler mynt i skatten. Det är följaktligen möjligt att det finns en koppling mellan grupp C här och de mynt som skingrades 1892. Det som talar emot detta är att det kräver att fyndnotisen "Medeltida jordfynd Västergötland" på påsarna i så fall inte kan ha skrivits förrän ett halvsekel efter att fyndet gjordes, vilket verkar osannolikt.

Tyska riket

Niederlothringen

Köln

1	Efterprägling (Otto III – Heinrich II)	Häv. ?	0.95
---	--	--------	------

Sachsen

(Goslar)

2	Otto-Adelheid-Pfennig (1050–1060)	Efterprägling. Hz VI, 2b 5?	1.06
---	-----------------------------------	-----------------------------	------

D. Lösfynd (?) från Gotland

Ett arabiskt mynt har enligt en anteckning på påsen hittats på Gotland. Myntet tillhör 900-talets början då importen av arabiska mynt till Sverige var som mest intensiv. Om det rör sig om ett mynt som ingått i en skatt eller om den hittats utan samband med andra mynt eller andra föremål, d.v.s. lösfynd, går inte att avgöra med ledning av de uppgifter som finns tillgängliga.

Samanid

Ahmad ibn Isma'il

1	909/10	Samarqand	297	2.87
---	--------	-----------	-----	------

Resultat

Baserat på skriftliga uppgifter och på de tolkningar som gjorts ovan redovisas de olika myntfyndens (A–D) sammansättning nedan. Med undantag för D som hittats på Gotland rör det sig om fynd från nuvarande Västsverige.

	<i>Islamisk</i>	<i>Tyska</i>	<i>Ungersk</i>	<i>Engelska</i>	<i>Skandinavisk</i>	<i>Danska</i>	<i>Totalt</i>	<i>Slutmynt</i>
Skatt A	—	47	1	12	1	11	72	ca 1065/70
Skatt B	—	3	—	—	—	—	3	1006
Skatt C	—	2	—	—	—	—	2	ca 1050
Lösfynd D	1	—	—	—	—	—	1	909/10

För Västergötlands del innebär det att det nu finns ett litet skattfynd från Skaratrakten (B), slutmynt 1006, som ligger mitt i en tidigare fyndtom period. Denna långa fyndtomma period, ca 960–1030, skulle ha kunnat bero på slumpen, eftersom antalet skattfynd från Västergötland är begränsat. Eftersom den omfattar höjdpunkten på vikingatidens myntimport ca 990–1030 har det emellertid varit mindre sannolikt. Därför är det desto mer intressant att den nya skatten ligger inom denna period. Skattfynd C med okänd fyndort i Västergötland är från en period (1000-talets mitt), då det tidigare finns kända skatter från landskapet.

Den mest intressanta skatten är A med slutmynt 1065/70. Tolkningen att den har hittats i Halland har betydelse för myntcirkulationen i landskapet och i förlängningen landskapets politiska historia strax efter mitten av 1000-talet. Skatten innehåller ett exemplar av den lundatyp (Hbg 31) från Sven Estridsen, som i Danmark markerar övergången från en myntcirkulation dominerad av utländska mynt till att danska mynt blir helt dominerande. Eftersom skatten följaktligen kan dateras till efter skiftet, men ändå helt domineras av utländska mynt, visar det att myntcirkulationen i Halland inte hade reglerats vid denna tid. Det kan förklaras med att Halland politiskt då ännu inte hade införlivats i det danska riket eller, vilket

sannolikt är mindre troligt, att administrationen inte var utbyggd (jämför Blekinge där myntcirkulationen inte heller reglerades förrän vid en okänd tidpunkt efter 1120).

Summary

A parcel sold at auction in 2001 suggests that 72 of the coins form a Viking-Age hoard with t.p.q. 1065/70. The composition points to a find spot in the west of Sweden, probably in the province of Halland. This is also supported by the fact that the majority of the other Viking-Age coins of which nearly all were earlier, had written tickets saying that they had been found in the province of Västergötland in western Sweden or near a town (Skara) in the same province. The only exception was one Arabic coin which, according to the written information, had been found on Gotland.

The supposedly Halland hoard is interesting when discussing the political affiliation of Halland in the mid-11th c. At one time Halland had, based on a written document covering a border treaty, been regarded as a Danish province at that time. The document has since been proven to be a much later (early 13th c.) forgery and the status of Halland has been open to debate. If found in Halland, the hoard suggests that the province was not part of Denmark at the time of deposit of the hoard.

With the exception of 11 coins all the coins have been acquired by the Royal Coin Cabinet, Stockholm.

(Author)

Litteratur och förkortningar

- Ahlströms myntauktioner. Auktionskatalog 64, 2001-11-24.
- AUD: *Arkæologiske udgravninger i Danmark*. Köpenhamn.
- Becker 1981: C. J. Becker: The coinages of Harthacnut and Magnus the Good at Lund c. 1040–c. 1046. *Studies in Northern coinages of the eleventh century* (red. C. J. Becker), Köpenhamn 1981, 119–174.
- Bornestaf 2003: U. Bornestaf, *Myntfynd från Halland. Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen* 10. Stockholm 2003.
- Dbg: H. Dannenberg, *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit* 1–4. Berlin 1876–1905.
- DMS: J. S. Jensen et al., *Danmarks middelalderlige skattefund c. 1050 – c. 1550*. Köpenhamn 1992.
- GAM: Göteborgs Arkeologiska Museum.
- Hahn 1976: W. Hahn, *Moneta Radasponensis. Bayerns Münzprägung im 9., 10. und 11. Jahrhunderts*. Würzburg 1976.
- Hatz 1968: G. Hatz, Tieler Denare des 11. Jahrhunderts in den schwedischen Münzfunden. *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis*. Part II. Stockholm 1968, 95–190.
- Hbg: P. Hauberg, *Myntförhold og udmyntninger i Danmark indtil 1146*. Köpenhamn 1900.
- Hd: B. E. Hildebrand, *Anglosachsiska mynt i Svenska Kongliga Myntkabinettet funna i Sveriges jord. Ordnade och beskrifna*. Stockholm 1881.
- Huszár 1979: L. Huszár, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*. München 1979.
- HZ: V. Hatz, Zur Frage der Otto-Adelheid-Pfennige. Versuch einer Systematisierung auf Grund des schwedischen Fundmaterials. *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis*. Part I. Stockholm, 1961, 105–144.
- Häv.: W. Hävernicks, Die Münzen von Köln. *Die Münzen und Medaillen von Köln* 1. Köln 1935.
- Jonsson 2000: K. Jonsson, Forskningsaktuellt – Myntfynd i Halland. *Numismatiska forskningsgruppens verksamhetsberättelse* 1999. Stockholm 2000, 2–7.
- Jonsson 2002: K. Jonsson, The numismatic evidence for Frisian trade in Sweden in the late Viking Age. *Moneta mediaevalis*. Festschrift till Stanisław Suchodolski (red. R. Kiersnowski et al.). Warszawa 2002, 233–244.
- KMK: Kungl. Myntkabinettet, Stockholm.
- Malmer 1997: B. Malmer, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995–1020. Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis*. Nova Series 9. Stockholm 1997. *Comm. N. S.* 9.
- Moltke 1950: E. Moltke, De danske runemønter og deres prægere. *NNÅ* 1950, 1–56.
- Sawyer 1988: P. Sawyer, "Landmæri I"; the supposed eleventh-century boundary treaty between Denmark and Sweden. Festschrift til Olaf Olsen på 60-årsdagen den 7. Juni 1988, red. J. S. Jensen et al., Köpenhamn 1988, 165–170.
- Sawyer 1991: P. Sawyer, *När Sverige blev Sverige*. Alingsås 1991.
- SHM: Statens Historiska Museum, Stockholm.
- Wideen 1955: H. Wideen, *Västsvenska vikingatidsstudier. Arkeologiska källor till Vänerområdets kulturhistoria under yngre järnålder och äldsta medeltid*. Göteborg 1955.